

Vsebinska druga zvezka



Z V O N O C N E K

L.
X
X
X
V
II.

Š
T
E
V.
2.

1935

1936

Vsebina drugega zvezka

	Stran
1. Vinko Bitenc: Deveti oktober. Pesem	25
2. Lojze Zupanc: Trije bratje. Belokranjska pripovedka	26
3. Dr. Roman Savnik: Afriška švica	28
4. Danilo Gorinšek: Jesenska, Pesemca	30
5. Naš dvanajstletni kralj	30
6. Pokojni viteški kralj kot šolarček	31
7. Arnošt Adamič: Lažnivci	31
8. Kdo so bili janičarji?	32
9. Kako so nastale gosli. Ciganska pravljica	33
10. Slavko Potnik: Potapljaške zgodbe	34
11. Polička športnega strička	35
12. Peter Rožman: Čudna tekmovanja	36
13. Kotiček z narodno-obrambne razstave Ciril-Methodove družbe	37
14. Pavle Flerè: Pavliha. Ilustrira Francè Podrekar	38
15. Neobčutljive živali	41
16. Junaški ranjenec	42
17. Za spretne roke: Gozdni škrať	42
18. Kakšne so bile včasih ure?	43
19. Ivan Primožič: Plevel. Šaljiva zgodba	44
20. Dva, ki se sprehajata po vodi	46
21. O predrznem ptiču	47
22. Iz mladih peres. T. S.: Nepozabnemu viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju v spomin. Baziljin: Kdo te je rešil, o narod?	48
23. Zastavice za brihtne glavice. Rešitev ugank. Naše nagrade	Tretja stran ovitka
24. Stric Matic s košem novic	Četrta stran ovitka

**POKAŽITE IN PRIPOROČAJTE »ZVONČEK« SVOJIM ZNANCEM!
NABIRAJTE PRIDNO LISTU NOVIH NAROČNIKOV! ČIM VEČJI BO
KROG »ZVONČKARJEV«, TEM LEPSA IN OBSEŽNEJŠA BO VSEBINA
NAŠEGA LISTA!**

»Zvonček« izhaja med šolskim letom v zvezkih vsak mesec in stane v naprejšnjem plačilu za vse leto 30 Din, za pol leta 15 Din, za četrt leta 7'50 Din. Posamezni zvezki so po 3 Din.

Uprava »Zvončka« je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6, Učiteljska tiskarna. — Na ta naslov pošiljajte naročnino in reklamacije!

Na naročila brez istodobno vposlane naročnine se ne oziramo.

Rokopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »Zvončka« v Ljubljani, Krakovski nasip 22.

Rešitev ugank, nalog itd. sprejemamo le prvih 14 dni po odpravi vsakega zvezka.

Glavni in odgovorni urednik: Dr. Pavel Karlin. — Izdaja, zalaga in tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani (predstavniki Francè Štrukelj).



LIST S PODOBAMI ZA MLADINO

LETO 37 • OKTOBER 1935 • ŠTEV. 2

Deveti oktober

Utihnila pesem je, izzvenela,
sredi jesenskih rož onemela;
duše zaplakale so nam v bolesi:
Kdo ima Njega, kralja na vesti?

V grozi molči vsa domovina,
z molkom proslavlja svojega sina,
svojega kralja, Mučenika,
Zedinitelja in Vodnika.

Deveti oktober – prežalostni dan,
večno žarišče bolečih ran;
toda iz njih se nam je rodila
nezlomljive Ljubezni sila!

Vinko Blitenc

Trije bratje

(Belokranjska pripovedka)

Pod Gorjanci je živel osebenjak, ki je imel tri sinove, zemlje pa niti toliko, da bi glavo položil nanjo. K bogatemu vinogradniku je hodil v delo. Sedem let je delal, da si je prislužil sod vina. Dotlej je povsem ostarel in začutil, da mu prislužena vina ne bo treba piti. Zato je poklical predse svoje tri sinove in jim dejal:

»Sinovi moji, slab sem, čutim, da bom moral umreti. Težko sem živel, umrl bom lahko, saj nikomur nisem ničesar dolžan. Vse dneve svojega življenja sem se otepal z revščino, pa nimam danes nič velikega, kar naj bi vam zapustil v doho. Pač pa imam sod vina, ki sem si ga prislužil pri bogatem vinogradniku. Le-tega vam zapuščam. Da pa se ne boste prepirali za zapuščino, kakor je to že stara navada, vam še povem: Tri čepe ima sod. Najstarejši naj pije od vrhnjega, drugi od srednjega, najmlajši pa od spodnjega čepa.«

To je še povedal oče svojim sinovom, potem je umrl.

Starejša brata sta se sporazumela, da si vino prihranita za praznik. Najmlajši pa, ki je bil bolj vinski, ni strpel; počenil je k sodu, potegnil iz njega spodnji čep ter se napil vina. Ko pa je poslej le vse dneve preždel pri sodu, sta se pričela starejša brata norčevati:

»Požrešnost ti taka, v težaških dneh se z vinom nacejaš, na praznik boš pa sline požiral...«

Dolgi vrsti težaških dni naposled sledi praznik. Starejša brata se vesela približata sodu in izpulita iz njega vsak svoj čep: v sodu je bila sama tema. Strahovita jeza ju popade. Navalita na najmlajšega bra-

ta in pričneta kričati, da ju je ukani. Potlej ga pretepetata in neusmiljeno naženeta iz bajte. Najstarejši še pograbi v naglici prazno majoliko poleg sode in jo vrže za bežečim:

»Požrešnost ti taka, si vino popil, še črepinje vzemi seboj!«

Tako je postal najmlajši brat brezdomec. Zajokal je in se čudil, čemu neki sta ga starejša brata nadrevila iz bajte, ko pa se njunih čezpov vendar ni dotaknil, ampak je pil samo tako, kakor ga je bil počul pokojni oča. Ko se je izjokal, je pobral majolčine črepinje, jih povezal v robec in se napotil v mesto ob Kolpi, češ: »Da ne bodo ljudje opletali, da niti cule nimam, ko pa sem popotni.«

»Praznik je, k maši bi šel,« si je govoril in že je potrkal na vrata bogate krčme ob cesti ter zaprosil, naj mu spravijo culo, dokler se ne povrne iz cerkve.

Krčmarica pa je bila silno radovedna ženska. Uprla je roke vnic in povprašala: »I, kaj pa imaš v culi, da tako žvenkeče?«

»Eh, kaj bi pravil, mati,« je odvrnil najmlajši brat. »Stari turški cekini so v njej, če že hočete vedeti. Ampak v culo nikar ne pogledjte, da ne bodo črepinje postali...«

Tako je dejal in odšel v cerkev. Bogati krčmarici pa radovednost ni dala miru. Stopila je v izbo in odvezala culo. Groza grozanska, v culi so bile same črepinje. Prestrašena krčmarica se je silno bala jeze popotnega. Misleč, da ima opraviti s čarovnikom, je brž pobrala črepinje iz cule in vanjo natresla devet prgišč cekinov...

Kmalu se je vrnil najmlajši brat iz cerkve. »Pa srečno, mati,« je dejal, vzel svojo culo in krenil dalje po prašni cesti. Kaj kmalu je opazil, da nosi v culi cekine. Spotoma se je premislil in se vrnil proti očetovi bajti. Ko pa sta starejša brata videla, koliko bogastvo se drži najmlajšega, sta ga ljubeznivo sprejela, še na popito vino sta pozabila, le vanj sta silila s priliznjenim glasom:

»Ljubi bratec, kakšno pa si spet zarobil, da si si cekine pridobil?«

On pa, ne bodi len, se jima brž zlaže: »V mestu ob Kolpi je grad za črepinje. Zatorej sem povezal črepinje majolike, ki sta jo bila davi vrgla za menoj v culo, se napotil v mesto in tamkaj zakričal sredi trga: Črepinje za cekine! In komaj sem se malo ozrl, že je pristopila k meni košata gospa. Jaz njej culo črepinj, ona meni culo cekinov. To je vse, kar vem povedati.«

Naslednjo uro že sta pohitela starejša brata po vasi in nabrala culo črepinj. Potlej sta se namahnila v mesto. Pred županovo hišo se ustavita in pričneta kričati na vse grlo:

»Črepinje za cekine!«

Takšnih norčij pa meščani niso prenesli. Navalili so na oba brata, da sta komaj umaknila pete in zbežala, odkoder sta bila prišla. Spoznala sta, da ju je najmlajši brat spet ukanih. Zato sta ga doma vtaknila v vrečo, jo zavezala in postavila na breg Kolpe.

»Tako,« sta dejala, »za kazen bodi do večera v tej vreči. Če obljubiš, da naju nikoli več ne ukaniš, te spustiva, če ne, te vrževa v reko. In sta odšla.

Tisti čas pa je prišel po cesti butorajski mesar. Čredo svinj je gonil pred seboj. Ko je zagledal, da se vreča giblje in da nekdo veka v njej, se je ustavil:

»Glej ga, šmenta, kdo je pa tebe zavezal v vrečo?«

»Meščani,« je odgovoril najmlajši brat kar tja v en dan.

»Pa zakaj neki?«

»Za župana me silijo.«

»Pa nočeš biti?«

»Nak.«

»Menjajva,« je predlagal butorajski mesar, ki se mu je bilo po županski častí kolcnilo. »Ti iz vreče in še čredo svinj ti dam, jaz pa v vrečo.«

Rečeno = storjeno. Najmlajši brat se izkobaca iz vreče in zaveže vanjo častihlepnega mesarja. Potem si vrže v grmu palico in nažene čredo

svinj prek reke. Komaj dospe s čredo na nasprotni breg, že sta se približala vreči starejša brata ter pričela kričati:

»Boš še ukanih?«



Butorajskemu mesarju se je zdelo, da vprašujeta: Boš še županil?, zatorej je brž odgovoril: »Bom!«

Ničesar nista onadva odgovorila. Prijela sta vrečo in jo vrgla v reko. Komaj pa sta se dobro ozrla, sta zagledala na nasprotnem bregu najmlajšega brata s čredo svinj.

»No, ta ima pa zares srečo,« je najstarejši pošepetal srednjemu. »V vodo ga vržeš, on pa — tebi nič, meni nič — iz vode, preden bi do tri naštel, in še čredo svinj ima povrhu. Pa jaz sem istega očeta sin. Še jaz skočim v vodo pogledat, če je kaj svinj za naju.«

Kakor je rekel, tako je storil. Ko se je pričel potapljati, je krilil z roko nad vodo. Srednji brat pa je mislil, da njemu maha, češ, brž skoči za menoj, na dnu vode je svinj ko listja in travel In skočil je za njim v vodo. Oba sta utonila.

Najmlajši brat je poslej še dolgo živel v očetovi kajži. Cekinov in svinj je imel na prefek. Odkar pa je umrl, je tudi kajža brez svinj in cekinov. — — —

Afriška Švica

Nad 4000 km jugovzhodno od nas, sedemkrat dalje kakor od Triglava do Kotora, leži ta dežela, o kateri se zadnji čas toliko piše in govori. Ta afriška Švica je Abesinija, ena najstarejših do danes ohranjenih držav, ki pa je pravkar postala prizorišče vojnih dogodkov, ki utegnejo biti zanjo usodni.

Abesinija je štirikrat večja od Jugoslavije, saj meri dober milijon km². Vendar ni njenega površja točno doslej še nihče izmeril in nima država povsod niti še točno potegnjenih meja napram svojim sosedam, ki so zgolj kolonije evropskih velesil Francije, Italije in Velike Britanije. Kakor Švica nima Abesinija lastnega dohoda do morja, podobna ji je pa tudi pokrajinsko, kajti to je prirodna gorska trdnjava, ki vrhuje v prav tako visokih gorah, kakor jih imajo v izobilju švicarske Alpe. Največji vrh Abesinije je Ras Dašan (4610 m), ki le dvesto metrov zaostaja za Mont Blancem (4810 m), najvišjo evropsko goro.

Toda Abesinija leži daleč na jugu, kjer je podnebje mnogo bolj toplo. Tod ni ledenikov in večnega snega, s čimer se ponaša Švica, temveč imajo ravno više ležeči gorski predeli tako podnebje, kakršno je pri nas v ravnini. Vprav pokrajine, ki leže 2200—2600 m visoko, so najprikladnejše za poljedelstvo; sicer pa segajo naselbine še 1000 m više in se šele nato pričinja neobljudeni visoki gorski svet. Da je Abesinija najbolj naseljena v takih višinah, kaže sama prestolnica Addis Abeba (= nova cvetica), ki jo nahajamo 2440 m nad morjem, torej skoraj v višini Grintovca (2558 m) ali pa Kredarice pod vrhom Triglava, kjer stoji naša najvišja planinska koča (2515 m). Zakaj v nižje ležečih pokrajinah razsaja malarija in podnebje je tako nezdravo, da bi bilo za nas naravnost neznosno. Tu se razprostirajo bujni tropski gozdovi, ogromne stepe in v najnižjih legah povsem suhe peščene puščave. V njih izginjajo v pesku reke, ki si z gora krčijo pot v globokih prepadnih sote-

skah. Toda najvažnejša abesinska reka je Beli Nil, ki žene v deževnem času ogromno umazano vodovje v naročje britskega Sudana in rodovitnega Egipta.

V goratih predelih Abesinije namreč ne dežuje bolj ali manj enakomerno vse leto, temveč nastopata dve deževni dobi, prva krajša v marcu in aprilu ter druga daljša, ki traja od junija do konca septembra. V teh mesecih sta redno vsak dan po dve nevihti. Točno ob štirih popoldne se nebo nenadno pooblači, z vsa silo se razdivja nevihta, ki takisto hitro mine. Toplo tropično sonce tla naglo posuši, pa že sledi kmalu ponoči drugo še hujše neurje, ki traja do jutrnje zore. V času deževja potoki in reke tako narastejo, da so nepremostljiva ovira vsakemu prometu. Kajti Abesinija skoraj ne pozna mostov. V velikih ovinkih so po prepadnem pobočju izpeljane steze do vode, preko katere se vrši promet z brodom. Pa tudi sicer so zaradi tolikega deževja pota tako razmočena in razrahljana, da se živali le s težavo pomikajo dalje. V Abesiniji namreč so še vedno karavane kamel in mul glavno prometno sredstvo. Kajti pravih cest skoraj ni, edina železnica pa, ki jo poseduje država, drži iz Addis Abebe do francoskega pristanišča Djibutija ob Rdečem morju. A še ta proga je ozkotirna (širina tračnic znaša 1 m) in obratujeta po njej v vsako smer komaj dva vlaka v tednu. Toda niti promet s karavanami ni povsod v državi mogoč. V nižje ležečih pokrajinah zahodne Abesinije gospodarji namreč strošna muha tse tse, katere pik je za tovarne živali smrtonosen. Ves promet oskrbujejo tu nosači, ki s tovorom na glavi prehodijo včasih velikanske razdalje. Kako so ti domačini utrjeni, priča dejstvo, da si vzamejo na pot le prgišče fižola in da morejo shajati brez vode kar tri dni zapored. Potujejo bosi in ako si kje ranijo nogo, si dotično mesto kar izžgo z žarečim ogljem.

Abesinija, ki jo vlada cesar Haile Selasi je še redko obljudena. Šteje približno 10 milijonov ljudi, torej precej manj od štirikrat manjše Jugoslavije. Prebivalci so različne narodnosti ter govorijo več jezikov in nebroj narečij. Gospodujoči narod so Amhari, ki žive izključno v goratem delu države. To so belokožci, ki pa imajo temnorjavkasto polt, kakor večinoma tudi druga ljudstva v tej državi. Ostali so črnici, ki pa jih utegne biti le dober milijon.

Enako velikega pomena kakor narodnost je v Abesiniji verska pripadnost prebivalstva. Amharji in nekateri drugi narodi so kristjani, vendar ne priznavajo papeža, temveč imajo podobno kakor pravoslavni svojo lastno državno cerkev. Toda njen poqlavar — mitropolit — po predpisih ne sme biti domačin, temveč je to vedno tujec iz Egipta, ki obučuje s svojimi podrejenimi duhovniki zaradi neznanja amharščine le po tolmaču. Krščanstvo se je tu razširilo že zelo zgodaj. Ukoreninilo se je v četrtem stoletju po Kristovem rojstvu, torej nad petsto let prej, nego sta pri nas delovala slovanska apostola brata sv. Ciril in Metod.

Z ozirom na to, da so bili stiki Abesincev z zunanjim svetom zelo rahli in je postala gorata dežela kmalu nekak krščanski otok sredi mohamedanskega morja, ki je butalo vanj, a ga ni pogoltnilo, ni čuda, da ima tu krščanstvo mnoge starinske oblike. Podobno kakor na Slovenskem se razgledujejo z abesinskih gora številne cerkve, ki jih premore dežela kakih 15.000. Vendar so stavbe večinoma prav skromne zunanosti in krite s slamo. Verniki smatrajo vso cerkev za enako svetinjo. Zato poljubljajo njena vrata, zunanje in notranje stene in razne slike, ki vise v svetišču. Služba božja se vrši vsako soboto in nedeljo. Kristjani časte razne svetnike, zlasti sv. Jurija, in se strogo drže predpisanega posta, ki traja 40 dni pred Veliko nočjo, 40 dni pred Božičem, sicer pa vsako sredo in petek. V teh dnevih se ne sme do 15. ure popoldne ničesar zaužiti, a tudi potem se morajo verniki vzdržati vsake mesne jedi, pa tudi jajc, mleka in masla. Enako številno kakor kristjani so v Abesiniji zastopani Mohamedanci, ki prebivajo v niže ležečih pokrajinah. Ostali, zlasti črnci, so še malikovalci. Ti vzamejo s seboj na pot kak velik kamen, ki ga nato puste na prelazu, ker verujejo, da se s tem žrtvenim darilom odkupijo zlim duhovom. Tako so na gorskih prevalih ogromni kupi kamenja, ki so iz vseh delov države.

Prebivalci se bavijo z živinorejo in poljedelstvom. Predvsem pasejo ovce, koze in govedo. Polja obdelujejo navadno sužnji. V nekaterih predelih izvrstno uspeva bombaževce in kavovec, ki večinoma kar divje raste. Prav kava in kože tvorijo glavno izvozno blago Abesinije. Mesa pa ne prodajajo, ker

ga vsega pojedjo doma. Specialiteta Abesincev so tenko zrezana surova jetra in ovčje meso, ki ga tudi jedo kar v surovem stanju, najljubša pijača pa je medica, ki si jo prirejajo iz divjega medu.



Abesinski vojščak

Tudi rud ima dežela v izobilju, a se skoraj nikjer še ne izkoriščajo. V malih množinah kopljejo le železno rudo in premog, izpirajo v rekah zlato in nabirajo sol, ki jo imajo suhi puščavski predeli. Industrije ni nobene in tudi ni skoraj nobenih mest v evropskem smislu. Sklenjeno pozidan je le s starinskim zidovjem obdani mohamedanski Harar, ki šteje 50.000 prebivalcev. Addis Abe-

ba je sicer nekoliko večja, vendar je to mesto prav za prav le skupina manjših, precej narazen stoječih selišč vaškega izgleda. Vsi ostali kraji imajo le po nekaj tisoč ljudi; majhno je tudi Abesincem sveto mesto Aksum, kjer je do nedavna prebival poglavar krščanske cerkve, ki je tu kronal abesinske cesarje.

Značilno je, da Abesinija nima lastnega denarja. Edino priznano denarno sredstvo so srebrni 28 gramov težki to-

larji nekdanje avstrijske cesarice Marije Terezije z letnico 1780.

Abesinija je v vsakem pogledu starinska država, ki je daleč zaostala za tokom modernega časa. Pisanja in branja so večji le najvišje stoječi sloji prebivalstva. Nižje ljudstvo je neuko in živi v zelo skromnih razmerah. Toda kakor vobče vsi prebivalci gora, ljubijo Abesinci domovino nad vse in se imajo le temu zahvaliti, da njih država obstoja še danes.

JESENSKA

Drevje goló,
v polje pustó
planil je hlad.

Naše srce
biti ne sme
kakor jesen . . .

Sredi srca
večna bilá
na j bi pomlad!

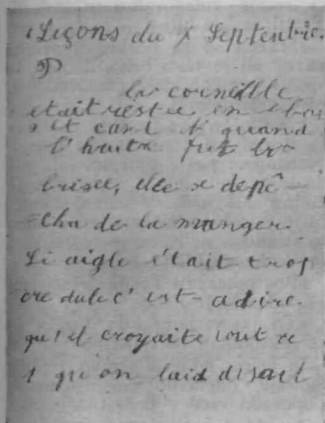
Danilo Gorinšek

Naš dvanajstletni kralj

Vsi veste, da imamo v Jugoslaviji najmlajšega kralja na svetu. Naš kralj Nj. Vel. Peter II. je šele pred kratkim slavil svoj dvanajstletni rojstni dan. Gotovo si bo kdo od vas želel, da bi tudi postal kralj? Toda ta poklic je jako naporen in neizmerno težak. Peter II. se mora veliko učiti, veliko več kakor »Zvončkarji«, ki hodijo v šolo. V njegovem urniku najdemo poleg srbohrvaščine tudi angleški jezik, nadalje se mora kralj Peter II. učiti nemščine, ruščine in francoščine, ki je, kakor itak že veste, jezik diplomatov (državnikov). K temu pride seveda še nešteto drugih predmetov, ki se jih mora učiti naš mladi kralj, predvsem seveda zgodovina in zemljepis. Zmajali boste z glavo in se čudili! Toliko se mora učiti kralj? No, pa si oglejte nekoliko njegov dnevni red: ob pol sedmih

zjutraj je vstajanje, pol ure pozneje zajtrk. Ob osmih jezdi kralj Peter II. na svojem poniju Susiju, majhnem okroglem konjiču, na kratek izprehod. Poleg njega jaha vedno njegov sluga. Pol ure nato se prične pouk, ki traja s kratkimi premori do dvanajstih. Po štirih urah šole je ena ura odmora, ki je namenjena igri in razvedrilu. Ob eni je kosilo. Tudi po kosilu je naš kralj prost do treh. Potem pa se prične spet šola in telovadba. Po pouku pa mora Peter II., ravno tako kakor vi, misliti na šolske naloge. Tudi te mora izdelovati sam. Ob sedmih zvečer je v kraljevski hiši večerja in nato je treba iti spat. Ob pol devetih je naš mladi kralj Peter II., doma mu bratca Tomislav in Andrej pravita »Petruški«, že v postelji. To je delovni načrt kralja Petra II., najmlajšega vladarja v Evropi, na katerega moramo biti vsi Jugoslovani, na čelu jim »Zvončkarji«, njegovi sovrstniki, po pravici ponosni!

Pokojni viteški kralj kot šolarček



Levo: Prva francoska šolska naloga sedemletnega princa v osnovni šoli v Ženevi (Švica).
Desno: Naš nepozabni kralj Zedinitelj (v sredi s širokim slamnikom) med svojimi součenci in součenci

A r n o š t A d a m i č

Lažnivci

Zunaj je tulila silna burja in oznanjevala pošastno noč. Gostilničar je zaklenil vrata in prižgal svetiljko, medtem je pa že metal piš prve težke kaplje na šipe. Okoli mize so sedeli pri kozarcu vina trije popotniki, ki jih je bila usoda zanesla k isti mizi. Ljudje s ceste se spoznajo na prvi pogled, zato je beseda tekla gladko, domači so jih za pečjo z zanimanjem poslušali, kajti vedeli so mnogo zanimivega.

»Bog se usmili,« je vzdihnila gospodinja, »takega viharja pa še ne.«

»Kaj bo to,« se je oglasil prvi, »doživel sem že hujši vihar. Lansko leto sem bil v Holandiji. Tam je vse ravno in skoro nobenega gozda. Pri nekem kmetu sem se udingjal, da mu prebelim hišo, Baš sem pri delu, ko potegne strašen piš. Hitim in hitim, a komaj pomočim belačo v barvo, potegne in mi sproti odnese vso barvo. Gledam, kam jo nese in vidim, da na sosednjo hišo, ki se je, ena, dve, krasno prebarvala z mojo barvo. To vidim, vzamem škafec in grem streljaj od hiše, škropim z belačo po zraku in, ena, dve, delo je bilo izvršeno v največje kmetovo zadovoljstvo.«

Zdaj se je na dolgo odkašljaj drugi popotnik in menil, da to še ni nič.

»Tudi jaz sem na ta način prebelil hišo, baš v Holandiji nekemu kmetu. Ali meni je barvo neslo skozi zidovje, sobe je krasno prebelilo, dobil sem dvojno plačilo za svoje delo, ena, dve.«

In je zahrkal še tretji, kakor da se je nečesa domislil.

»To bo pa najbrž res držalo. Še pred kratkim mi je dotični kmet vse potrdil. Ali, pomislita! Medtem ko se takole pogovarjava, spet potegne tista prismojena holandska burja. Ena, dve: odnese vajino barvo s hiše in sob.«

»Bog se usmili, potem pa lahko pride nad nas taka burja in nam odnese streho, ki je že slaba,« je vzdihnila gospodinja in se križala.

»Nič se ne bojte,« je menil prvi. »To ni še vse skupaj nič. Bil sem po tistem v Parizu. Kar ti potegne po ulicah, da je tlak zvilo in ga povilo kakor preprogo. To je bila reč, to!«

»Čudno je res da bilo, ali ljudje so tekli domov po žebelje in začeli pribijati tlak nazaj na cesto.« Drugi se je zmagovalno nasmehnil. Tretji pa kar hitro:

»Seveda so ga poskušali pribiti nazaj, ali je tako brilo, da jim je sproti v rokah žebelje skrivilo in niso nič opravili.«

Gostilničarjeva družina je debelo strmela nad to strašno burjo. Nenadoma pa je potegnil tak pišč, da je ugasnilo luč. V podstrešju je čudno zaškripalo. V nastalo temo, ki jo je sekalo bučanje izpod neba in strahovit naliv, se je zdajci razlegel obupen klic:

»Bog pomagaj! Tecite držat streho, odneslo jo bo!«

»To naj verjame kdo drugi,« so se zakrohotali brezposelni.

In je res odneslo streho, podrlo zidovje, odplavilo vso družino s popotniki vred v pošastno noč...

Ampak je najbrž tudi to laž.

Kdo so bili janičarji?

Turški sultan Orkan je osnoval v svoji vojski stalno četo, ki so jo nazivali v turškem jeziku »jeni-čeri«, kar pomenj po naše »nova četa«. Vojaki te čete so bili povečini izbrani iz vrst kristjanov, ki so jih Turki ujeli na svojih zmagoslavnih bojnih pohodih in potem poturčili (napravili za Turke).

Ker pa se je pozneje izkazalo, da ti starejši suznji niso bili dobri in zanesljivi vojaki, so izbirali Turki vojake za to četo na drug način: vsakega desetega dečka, ki je bil star nad sedem let, so v krajih, ki so bili pod turško nadvlado, odvzeli kristjanom, ga poturčili, vzgojili in napravili za janičarja.

V starih časih so se pojavljali Turki v naših krajih, o tem nam pričajo množični zgodovinski podatki in ostanki iz tedanjih časov. Če so prišli v naselbino, so odvedli s seboj vso moško mladino. Drugače pa je bilo v

krajih, ki so bili podjarmljeni od Turkov. Če je bilo v kraju 50 dečkov, so jih od teh odvedli s seboj pet; izbirali so vedno najlepše in najmočnejše otroke. Starši niso v takih primerih mogli nič doseči, ker jih je čakala smrtna kazen, če so se zoperstavili.

Kakor po naših krajih, tako so delali tudi po vsem krščanskem Balkanu; posebno pa niso prizanašali Srbom, ki so bili že tedaj na glasu izvrstnih in hrabrih vojščakov. Mnogo srbskih dečkov, ki so jih odvedli v Turčijo in poturčili, je prišlo do visokih dostojanstev, položajev in odlikovanj. Tako je postal, ko je odrasel, neki deček iz vasi Sokolović blizu Višegrada veliki vezir, prvi sultanov svetovalec. Njegovo srbsko ime je bilo Bajica, a turški se je imenoval Mehmed. Bil je to slavni Mehmed-paša Sokolović, moder državnik in hraber vojak. V dobi njegovega vezirstva je prišla Turčija do največje moči. Znameniti janičar pa je tudi svojim rojakom Srbom, ki so bili pod turškim jarmom, zelo olajšal njihovo trpljenje.

Kako so nastale gosli

(Ciganska pravljica)

Nekoč sta živela revna zakonca, mož in žena, ki sta si zelo želela otroka. Ko je šla žena nekega dne skozi gozd, je srečala staro ženico, ki ji je rekla:

»Pojdi domov, prereži zrelo bučo, vlij vanjo nekoliko toplega mleka in ga izpij; dobila boš sinčka, ki bo nekoč zelo srečen in imovit človek!«

Ni še minulo leto, že je dobila žena sinčka. Mati pa se ni dolgo veselila svojega otroka, obolela je na hudi bolezni in umrla. Ko pa je bil dečko star dvajset let, je izgubil še očeta.

»Kaj naj počnem zdaj sam in zapuščen v gozdu?« je premišljeval ciganski mladenič. »Najbolje je, če grem na pot in poizkusim drugod svojo srečo.«

Šel je in potoval od vasi do vasi, od mesta do mesta, pa ni našel sreče. Dospel je nekega dne do zelo velikega mesta, kjer je prebival bogat kralj s prekrasno hčerko. Kralj je razglasil, da dá princesko tistemu možu za ženo, ki bo ustvaril nekaj takega, kar še ni videl nihče na svetu. Mnogo mladeničev se je potegovalo za njeno roko, toda kralj je dal vse usmrtiti, ker si ni nihče od njih izmislil kaj novega.

Tudi mladi cigan je slišal o tem. Šel je h kralju in mu rekel:

»Rad bi imel tvojo hčerko za ženo, povej mi, kaj moram storiti!«

Kralj se je namoč razsrdil in zavpil:

»Kaj? Ti tega ne veš?« Znano bi ti moralo biti, da dobi tisti mož moja hčerko za ženo, ki bo napravil nekaj takega, kar še ni nihče videl na svetu. Zaradi svojega neumnega vprašanja boš pa sedel v temni ječi in boš usmrčen!« In kralj ga je ukazal vreči v temnico.



Komaj so se težka vrata dvorne ječe zaprla za mladeničem, je postalo svetlo v pustem in praznem prostoru in v bleščeči zarji se je prikazala čarobno lepa vilinska kraljica Matuja in rekla mladeniču:

»Ne bodi žalosten, dobil boš princesko za ženo! Tu sta skrinjica in drobna palčica; izpuli mi nekaj las in jih pritrđi na skrinjico in palčico!«

Cigan je naredil, kakor mu je bila Matuja ukazala. Ko je bil z delom gotov, je zopet zaslišal glas vilinske kraljice:

»Potegni s palčico po strunah čarobne skrinjice!«

Mladič je ubogal, kraljica pa je nadaljevala:

»Ta skrinjica naj postanejo gosli, ki bodo delale človeško srce žalostno ali veselo, kakor boš ti hotel.«

Vzela je skrinjico in se vanjo zasmejala; nato je pričela jokati in je nekaj solz spustila v skrinjico; potem mu je rekla:

»Potegni z lokom preko skrinjice!«

Mladič je ubogal, in glej, iz skrinjice so prihajali rajsko lepi zvoki in melodije, ki so povzročile

v njegovem srcu žalost, nato zopet veselje.

Ko je Matuja izginila, je poklical cigan stražnike, ki so ga peljali pred kralja. Tam je rekel:

»Poslušaj, kralj, in poglej, kaj sem naredil!«

Pričel je gosti... In kralj je postal hipoma ves nežen, blag in neizmerno vesel. Rad je dal svojo brhko hčerko ciganu za ženo in živila sta do konca svojih dni v sreči in blagostanju...

Tako so nastale gosli.

S l a v k o P o t n i k

Potapljaške zgodbe

Francoski parnik »Ophir« je pred kratkim odplul na angleško obalo. Ladja naj bi se zasedrala na mestu, kjer se je l. 1915. potopil orjaški parnik »Lusitania«, in skušala dvigniti velike zaloge zlata, shranjene v jeklenih zakladnicah potopljenega morskega orjaka.

Tako iskanje zakladov na morskem dnu je boj človeške spretnosti z uničujočimi silami morskih valov in podvodnih struj. Preden prično razsajati v jeseni velikih viharji, mora biti delo končano, drugače je treba v prihodnjem letu znova pričeti z delom, ki je pa zelo otežkočeno, ker se velika potopljena ladijska telesa vedno bolj pogrezajo v mehko, peščeno morsko dno.

Najdaljši čas, ki ga je dosegel neki potapljač, ko je delal pod vodo brez prestanka, je bil osem ur. Ta rekord ima prvi potapljač mornarskega odseka Brindisi v Italiji, ki je poleg tega bil še precej globoko pod morsko gladino (22 metrov) in se je vrnil v spremljevalno ladjo brez znakov utrujenosti. Za potapljaško službo je treba imeti izvrstna, zdrava pljuča, zato izbirajo za

ta namen le najkrepkejše može iz vrst mornarjev.

V potapljaških šolah se uče najrazličnejše stvari, predvsem se urijo v oblačenju težke obleke iz gumija, pod katero je treba obleči še dve obleki iz surovega platna. Ne bo si težko predstaviti, kako neroden je človek v taki obleki, posebno če ima na nogah še težke čevlje iz kitovega usnja s svinčenimi podplati in če ima na hrbtu in prsih privezane težke svinčene plošče. Tako opremljenega spustijo potapljača v vodo; šele tu si privije nad vodno gladino težek bronast šlem na kovinasti ovrtnik obleke. Nato se spusti pod vodo; tu vdihava le umetni zrak, ki mu ga dovajajo s črpalko iz ladje. Dolgo se morajo potapljači uriti, da lahko v teh težkih oblekah opravljajo različna dela na dnu pod morsko gladino. Včasih je treba prebiti z dletmi debele jeklene ladijske stranice in si z vrtnimi stroji priboriti vhod v ladijsko notranjščino.

Tako utrjenim podvodnim delavcem postanejo sčasoma čudesa pod vodo nekaj vsakdanjega. Samo enkrat je bil neki potapljač zelo začuden, ko je ugledal na morskem dnu pravega jezdec na konju. Neustrašeno se mu je približal; bil je to spomenik, ki je stal po naključju v pravilni legi na morskem dnu. Padel je bil namreč z nekega potopljenega parnika.

Polička športnega strička

Šport je vladar današnje dobe. Kar čudno se zdi človeku, kako se je moglo zanimanje za šport v zadnjih desetletjih tako razmahniti. V Angliji je teden za tednom na nogometnih prireditvah po dva milijona gledalcev, na posameznih važnejših tekmah preko sto tisoč. Amerikanski boksači služijo težke milijone, saj so pri njihovih prireditvah vsi prostori razprodani in vstopnina ni ravno nizka. Po vsem svetu grade stadione, ki po svoji obseznosti daleč prekašajo stare rimske, tako na primer grade sedaj Nemci v Berlinu za letošnjo olimpijado stadion, kjer bo prostora za nekaj stotisočev gledalcev. Mladina se je vsa posvetila športu in to le prepegosto celo na škodo drugih, za življenje pomembnejših nalog. Saj sami vidite, da poleti pri nas vse plava, pozimi pa kar vsak tretji zaden na rame smučke pa hajdi ven. Ta vna za utrjevanje telesa je prav hvale vredna, samo da včasih gre predaleč. Sami veste, dragi Zvončkarji, da često zaradi športa trpi šola in drugo. Preudarnejši med nami se tudi pritožujejo, da so igrišča polna, zato pa gledališča in koncertne dvorane prazne. Danes vse preveč

...esu, duhovno plat pa tako pravijo in žal, da imajo to ni krivda športa, ampak mladičkov, ki ne poznajo mere in ne vedo, da je ideal še vedno: zdrav duh v zdravem telesu! Porušili so skladnost, zato pa najdemo danes športnike, ki jim je telo sijajno razvito, ki dosegajo v tej ali oni panogi športa lepe uspehe, zraven pa so surovi in podli; taki niso pravi športniki, pa četudi skačejo dva metra visoko ali zabijajo gol za golom! Športnik bodi vedno plemenit!

Rekli smo že, da se je šport zlasti po svetovni vojni sila razmahnil. Kaj bo neki temu vzrok? Mislim, da se nisem preveč zmotil, če vam takole razložim: šport je borba in človek je že tako ustvarjen, da se mu hoče borbe. Pa ne samo človek, tudi v živalskem svetu opazujemo to borbenost.

Ali še nikoli niste videli, kako sta se dva petelinčka skavsala, kako sta se dva kužka zgrizla? Vidite, v naravi velja močnejši. Zatorej ni čudno, da se s športom mnogo več bavijo fantje kakor dekleta, saj je moška narava veliko borbenejša. Razumeli boste tudi, zakaj je ravno za tiste panoge športa največje zanimanje, kjer je borba bolj napeta in se da laže zasledovati. Toda današnja mladina je izgubila nekaj zelo važnega izpred oči: ne samo šport, marveč vse življenje je ena sama orjaška borba, boj za vsakdanji kruhek in za napredek človeštva. V tem pomenu je tudi vaš očka, ki se za vas z delom ubija, velik športnik, znanstvenik, ki se muči v laboratoriju, je kar rekorder in vsak šolarček, ki vestno piše naloge in se uči, ki marljivo »trenira« s knjigo, je športna zvezda.

Šport je pa tudi igra, in vsi veste, da kar je mlado, se vse rado igra. Včasih so se dijaki šli »ravbarje in žandarje« pa Indijance, danes pa brcajo žogo. Vsak čas ima svoje znamenje!

*

Carigrajska balkanijada je za nami. Jugoslovani se nismo nič kaj obnesli, saj so nas Grki pustili precej daleč za seboj. No, ljubi Zvončkarji, nikar si tega ne jemljite preveč k srcu, saj smo še vedno pred Rumuni, Turki, Bolgari in Albanci, torej drugje na Balkanu. Malo smo že razočarani, saj bi hoteli biti — prvi! A to letos ni bilo mogoče. Prvič je mnogo najboljših jugoslovanskih atletov moralo ostati doma, ker so bili zadržani, niso dobili dopusta ali pa se jim ni ljubilo (žal, da je tudi takih nekaj!), potem pa smo imeli še neverjetno smolo, da je kar pet naših zbolelo in tako seveda postalo bolj ali manj nesposobnih za boj. Od Slovencev se je zelo postavil Bručan. Bil je prvi pri teku na 5000 in na 10.000 metrov. In to s kakšno lahkoto! Do zadnjega kroga se ga je uporno držal Rumun. Tedaj pa je Jože podaljšal in pospešil korak, ko da je šele začel teči. Naši

navijači so ga v zboru spodbujali z enakomernimi klici: Jo-že, Jo-že, dvajset tisoč gledalcev je razburjenih vstalo s sedežev in nehote začelo ponavljati isti klic, Bru-

da. Do zadnje zapreke je bil Banščak pred njim, tedaj pa je grški tekač napel vse sile, zmagal za desetinko sekunde in — se od napora onesvestil. Ko se je spet zavedel, je poklical tekmeča in ga — objel. Taki so pravi športniki!

Turki so preskrbeli svojim tekmovalcem vaditelja (trenerja), stasitega Amerikanca. Ta je opazoval naše atlete in zmaheval z glavo. Vodja naših ga je vprašal, kaj mu ni po volji. Američan mu je odgovoril: »Škoda, da imate tako slabega trenerja. Mnogo napak bi bilo treba popraviti.« Naš vodja mu je odgovoril, da trenerja sploh nimamo, ker nimamo zanj denarja. Tedaj je bil sicer tako mirni Američan v hipu ves iz sebe od začudenja: »Kaj? Da ste brez trenerja toliko napravili! Dajte mi vaše fante samo za leto dni v roke, pa vam napravim iz njih tekmovalce, ki bi bili vsakemu evropskemu narodu v čast!«

Sedaj pa še malo iz šaha. Pred mesecem sem vam napovedal, da se v kratkem prične boj za svetovno prvenstvo med dosedanjim prvakom dr. Aljehinom in holandskim mojstrom, profesorjem matematike dr. Euwejem. In res se je začelo. Že kar v prvi partiji je Aljehin s hudim napadom nadvladal nasprotnika. V drugi mu je ta s premišljeno in previdno igro vrnil milo za drago. Aljehin ni zaman svetovni prvak: dobil je tudi tretjo in četrto igro. Tako torej vse kaže, da bo ohranil svoj častni naslov, a vsako prerokovanje je nevarno, zakaj boj bo še dolgo trajal in vpraša se, kdo bo bolje vzdržal. Saj je tudi Aljehin izgubil prve igre s Capablancu, potem je pa vendar vrgel prejšnjega svetovnega prvaka s prestola. Na vsak način je to boj med dvema velikanoma duha, ki ga ves svet napeto zasleduje.



Foto Leica — R. Kos

Jože Bručan

čan pa je z divnim naporom večal razdaljo, ki ga je ločila od najbližjega tekmeča, in petdeset metrov pred njim prispel popolnoma svež prvi na cilj. In na častnem jamboru je zavihrala jugoslovanska trobojnica!

Drug zanimiv prizor. Pri teku na 400 m čez zapreke se je srečal dolgoletni balkanski prvak Grk Mantikas z odličnim jugoslovanskim tekačem Banščakom. Misli je, da bo spet z lahkoto zmagal. Pa je šla tr-

borbi športa prišel že do skrajne meje svojih možnosti, nadaljnja stopnjevanja so že zelo neznatna.

Izmed dežel je Amerika tista, ki je najbolj obsedena na rekorde. Ker se tam na običajnih področjih ni posrečil noben rekord več, so si Amerikanci izmislili različne, lahko bi rekli, bedaste stvari, da bi ljudje prišli na svoj račun. V Minnesoti (državi v Ameriki ob reki Misisipi) je na primer 27 moških napravilo tekmo, kdo od njih bo najhitreje popil največ piva. Vlegli so se na slamnjace in napeljali cevi iz sodčkov v usta. Ta čudni rekord je

P e t e r R o ž m a n

Čudna tekmovanja

Šport in tehnika sta mnogo doprinesla k temu, da občudujemo dandanes vsi, stari in mladi, rekorde. Višine, ki so jih dosegli z letali, hitrosti s kolesom ali avtom, posebno pa rekordi človeškega telesa: tek, skoki itd., vse to nam vedno znova vzbuja občudovanje in strmenje. Toda človek je v večni

dosegel možakar, ki je izpil cel sodček, to je 25 litrov piva, v eni in pol uri. Neko drugo tekmovanje se je nanašalo na surova jajca; zmagal je neki delavec iz vasi Heureka v ameriški državi Dakota. Pojedel je 60 surovih jajc drugega za drugim in je v tej panogi premagal zamorca Toma Drajo iz Washingtona, ki jih je pospravil le 40. Italijan Cavarino Nazarino je pojedel naenkrat 300 metrov špagetov (makaronov, ital. narodne jedi), kj jih je namočil z enim litrom rdečega vina, 72 letni Kreol Sam Webster pa je pojedel v mestu Key Westu 108 kosov zrelih zapadno-indijskih banan.

Toda ne samo na področju jedače in pijače poznamo taka čudna tekmovanja. V Londonu so proglasili neko pisarniško uradnico za rekorderko, ker je imela največ imen. Za vsako črko abecede so ji dali njeni starši svoje ime. Njena posetnica je bila tako dolga, kakor jo je imel spremljevalec Hadži Halef Omar, če ste čitali Karla Maya. Imenovano dekle iz Londona je imelo teh 26 imen: Ana, Berta, Cecilija, Diana, Emilija, Fani, Gertruda, Hipatija, Inez, Jane, Katarina, Lujiza, Maud, No-

ra, Ofelija, Peper, Quinze, Rebeka, Starhey, Terezija, Ulikkses, Venus, Winifred, Xenofon, Yeta, Zenuy in priimek Pherson (če se vam naslov ne zdi preveč dolg, ji lahko pišete razglednico s pozdravi!).

Amerikanci pa imajo tudi ljudi, ki mislijo, da se morajo kakor kužki plaziti po vseh štirih, da kaj dosežejo. Mož z imenom Kennedy iz Teksasa je postavil tale rekord: 43 ur neprestano se je pomikal po vseh štirih naprej in je prišel v tem času 30 km daleč.

Nekj nemški kmet je znal živega vola, težkega 175 kilogramov, predstavljati za zabavo sem in tja in neki budimpeštanski brivec ima svetovni rekord v britju; za namilenje in britje starejšega moškega je potreboval samo 43 sekund, toda njegovemu klijentu je od strahu zaradi hitrega upravljanja ostrega rezila postalo med tekmo slabo, da je omedlel.

Iz vsega tega lahko razvidimo, kako daleč dovede ljudi strast za rekordi in kako lahko iz zdravega športnega tekmovanja nastane največja bedarija.



Kotiček z narodno-obrambne razstave CIRIL-METODOVE DRUŽBE, naše odlične prosvetne ustanove, ki slavi letos petdesetletnico neprecenljivega dela in borbe za narod

PAVLIHA

Pripoveduje Pavle Flerè



Čeprav mu je knez prepovedal svojo deželo, najde Pavliha pravico, po kateri sme priti vanjo

Pavliha se za knezovo prepoved, da ne sme v njegovo deželo, ni kaj dosti zmenil; če je naneslo, se je ni ognil ter je potoval po nji.

Tako se spet enkrat nameri, da kobali skozi njo osla. Pa zagleda od daleč na cesti kneza in njegovo spremstvo. Nič kaj lahko mu ni bilo tedaj pri srcu, zakaj vedel je, da s knezom ni dobro zobati črešenj. Popraska se za ušesi in reče: »Lepo sem si jo skuhal. Knez in njegovi so me gotovo že ugledali. Če se obrnem in zbežim, me na svojih konjih dohite, me zvežejo in knez me da obesiti na prvo drevo. Če pa jim grem še naprej naproti, me tudi primejo in bom prav tako bingljjal na drevesu.«

V tej stiski se domisli, da je v tej deželi postava, po kateri ne smejo nikomur storiti žalega, ki je med štirimi koli. Ozre se okrog, kje bi našel brž take kole. Kajpada jih ni bilo, a Pavlihu se zabliška, ko gleda svojega osleta; posmeje se mu, potreplje ga in mu beseduje takole:

»Sivček moj preljubi, poglej, tamle prihaja knez, ki mi je prepovedal svojo deželo. Že me srbi za vratom, pa ne bi rad, da bi me praskal po njem rabelj. Zato mi pomagaj, ki si moj prijatelj. Zakaj, če bom izgubljen jaz, izgubiš z menoj tudi ti svojega tovariša in sam boš poslej brusil kopita, kjer sva doslej skupaj cestovala.«

Tako govoreč pritiska osla k tlom ter ga prevrne na hrbet, da moli vse štiri kvišku, sam pa mu sede na trebuh in pričakuje kneza in njegovih ljudi.

Ko se mu približajo, se obrne eden vojščakov h knezu rekoč: »Glejte, gospod, Pavliha je narobe okobalil svojega osla!«

Knez prijezdi bliže in zakliče: »Ti si, Pavliha? Kaj počneš tu v naši deželi? Ali ne veš, da ti je prepovedano? In da te obesim, če te najdem v nji?«

Pavliha skromno odgovori: »Premilostni gospod, vem, da mi prizanesete, ker nisem storil nič takega, kar bi bilo obešanja vredno.«

»Kako moreš dokazati svojo nedolžnost?« ga vpraša knez in zapove: »Stopi semkaj in govori!«

Pavliha pa se ne premakne s svojega sedeža, marveč odgovarja knezu od tu takole: »Prejasni gospod, zame je boljše, če ostanem, kjer sem. Zakaj stara postava pravi, da se ne sme storiti nič žalega tistemu, ki prebiva med štirimi stebri. Dve oslovi nogi spredaj in njegovi nogi zadaj so taki štirje stebri, med temi sam zdaj prebivam, da me braniti po postavi.«

Vsi, ki to slišijo, se zasmehujejo, zasmeye se tudi sam knez in reče: »Zvitorepec si, da nikjer takega, Povej le, ali se hočeš odsihmal ogibati naše dežele?«

»Kakor ukažete, premilostni gospod,« ponižno odvrne Pavliha.

»Glej, da izgineš!« še reče knez, ki ni mogel zadrževati smeha, a tega ni hotel pokazati pred svojimi ljud-

mi. Nato sam in njegovi odjezdijo dalje.

Pavliha pa potegne osla kvišku in mu ukaže: »Sivče, pozdravi svojega gospoda!« In osel je začel rigati na vse pretege, Pavliha pa je z nasmeškom gledal odhajajočega kneza in njegovo spremstvo.

zakoplje v njo in počasi požene skozi vas.

Kmalu dospe tjakaj tudi deželni knez in prijezdi s svojim spremstvom naravnost do Pavlihovega vozu. Pavliha je molel le glavo iz prsti, a knez ga brž spozna, namrši obrvi in reče:



Še o drugem načinu, po katerem je bil Pavliha varen v prepovedani deželi

Drugič je prišel z osličem, vpreženim v talege, v vas, kjer je izvedel, da jo misli ravno tisti dan obiskati deželni knez. Zastran tega, kar je slišal, hudo v skrbeh, se obrne do kmetiča, ki se je peljal na njivo, in ga vpraša: »Čigava je ta njiva?«

»Moja,« je odgovoril kmet. »Podedoval sem jo po svojem očetu, ko je umrl.«

»Ali mi prodaš,« vprašuje Pavliha dalje, »s te svoje njive zemlje, kolikor je gre v moje talege?«

»Zakaj ne, če dobro plačaš« pove kmet. Kar hitro se zmenita, Pavliha plača in hitro natovorita talege s prstjo. Tedaj se Pavliha do vratu

»Ali si že spet v naši deželi? Zdaj te dam obesiti.«

»Nak, milostivi gospod!« se odreže Pavliha. »Nič nisem v vaši deželi. V svoji zemlji sem; kupil sem jo in plačal kmetu, ki jo je dobil po svojem očetu. Postava pa pravi, da se ne sme prizadeti nič žalega nikomur, ki je v svojem in podedovanem.«

»Res je,« pravi knez. »Postava govori tako. Vseeno pa ti svetujem, da se s svojo zemljo izgubiš iz naše dežele, če ne, dam obesiti tebe in tvojo zemljo, pa še tvojega osla in talege povrhu.«

Pavlihi ni bilo treba prigovarjati; brž skoči iz prsti, pa na osla in odpeketa z njim, ne da bi se menil, kaj bo iz njegove zemlje in njegovih taleg.

O težkih preizkušnjah, ki jih je moral Pavliha prestati na visoki šoli

Pavliha pride v veliko mesto, kjer je bila visoka šola. Tukaj se razglasi za velikega mojstra v odgovarjanju na sleherno vprašanje ter napiše to tudi na oglase, ki jih nabije na cerkvena vrata in na vrata visoke šole. Tako ustenje razjezi voditelja te šole in z njim vred so pisano gledali tudi vsi učitelji in visokošolci. Sklenejo zatorej, da pokličejo Pavliho predse ter ga izkušajo s tako težkimi vprašanji, da jim ne bo kos, potlej pa — so rekli — mu prilijejo krop in ga spravijo v sramoto. Na to izpraševanje obljubijo priti vsi učitelji in šolci ter se razgovarjati s Pavlihom o učnih stvareh, voditelj šole sam pa naj izprašuje.

Kakor so sklenili, tako store. Pošljejo po Pavliho in ga povabijo, naj pride drugi dan odgovarjat na vseh vrst vprašanja.

»Povej svojim gospodom,« reče Pavliha slu, ki mu je prinesel vabilo; »povej jim, da pridem in se jim pokažem še vse bolj prebrisan, kakor si mislijo.«

Drugo jutro se res zberó vsi učitelji in učenjaki in z njimi mnogi šolci. S Pavlihom pa pridejo v visoko šolo njegov krčmar, več meščanov in dobrih tovarišev, zakaj tudi po mestu se je razvedelo o tem učenem razgovoru in Pavlihovi prijatelji so se bali, da bi ga na visoki šoli mogli napasti.

Ko se prostorna dvorana napolni do zadnjega kotička, povabi voditelj Pavliho, naj stopi pred mizo in odgovarja na njegova vprašanja.

Prvo vprašanje, ki ga je postavil voditelj visoke šole Pavlihu, je bilo, da naj pove in po resnici dokaže, koliko vode je v morju. Če na vprašanje ne odgovori — mu reče voditelj — in ne dokaže, ga obsodijo in kaznujejo kot neveščega in bahavega zaničevalca visoke učenosti.

Pavliha kar nič ne pomišlja in odgovori: »Učeni gospod, nič lažjega

ko to. Samo prosim, ukažite, da se ustavijo vse vode, ki od raznih strani teko v morje, pa vam zmerim in dokažem in po pravici povem, koliko je v morju vode.«

Učeni gospodje z visoke šole kajpak niso mogli ustaviti vseh voda, pa so zatorej morali Pavlihu spregledati tudi izmerjenje morja. Zato pa mu da voditelj drugo vprašanje rekoč:

»Povej nam, koliko je preteklo dni od Adamovega časa do danes?«

Pavliha se odreže na kratko: »Sedem.« — In ko vidi, kako začudeno ga vsi gledajo, nadaljuje: »Kadar je preteklo prvih sedem, je prišlo sedem novih, za temi spet sedem drugih in tako jih bo po sedem vsevdilj do konca sveta.«

Tudi temu odgovoru niso mogli prigovarjati, zato vpraša voditelj v tretje:

»Brž nam povej, kje je sredina zemlje?«

»Prav tukaj, kjer stojimo,« odgovori Pavliha. »Če ne verjamete, vzemite pripravno vrv in zmerimo. Če sem se le za las zmotil, nimam prav.«

Vsi učeni gospodje so kar tiho, zakaj tudi sami rajši verjamejo, kakor da bi hodili merit.

»Zdaj pa še povej,« reče voditelj, »že hudo nevoljen, kako daleč je od zemlje do nebes?«

»Ne prav daleč,« reče Pavliha. »Če kdo glasno govori na zemlji, se sliši v nebesa. Gospod, kar pojdite gor, jaz pa bom tukaj odgovoril in stavim, da me boste lahko slišali. Če pa ne boste slišali, recite, da nimam prav.«

Čeprav je vse navzoče učenjake močno imelo, ker Pavlihu niso mogli do živega, so vendar morali molčati tudi na ta njegov odgovor. Prav tako tudi na to, kar je odgovoril na vprašanje, kako globoko je morje, ko je dejal takole:

»Morje je globoko, kolikor pade vanj kamen; zakaj kamen, ki ga vržete v vodo, pade na dno.«

»In kako velika so nebesa,« ga še vpraša voditelj, na kar pove Pavliha:

»Tisoč sežnjev počez in tisoč sežnjev podolž. Če ne verjamete, snemite z neba sonce, mesec in zvezde ter vse natančno zmerite; pa boste videli če imam prav ali ne.«

Kaj so hoteli zdaj učeni gospodje in vsi visokošolci z njimi? Nič. Nerodno jim je bilo, da ga niso mogli ugnati v kozji rog, videli pa so tudi, da je prezvit, da bi mu mogli do živega. Zato se z njim lepo poslove in gredo s pobešenimi nosovi vsak sebi.

(Dalje prihodnjic.)

Neobčutljive živali

Zelo razširjena je v živalskem in rastlinskem svetu lastnost nekaterih živih bitij, da proizvajajo strupene snovi, ki veljajo za važno pomoč živalim v trdem boju za obstanek kot branilno ali napadalno sredstvo. Ti od živalj alj rastline proizvajani strupi pa niso vedno nevarni za napadeno ali napadajočo žival; dà, poznamo celo primere, kjer gre neobčutljivost napram strupom tako daleč, da služijo ti izvestnim živalim celo za hrano.

Jedki mlečni sok mlečkov, ki povzročajo pri človeku, če ga nakapamo na kožo, vnetje, če ga pa uživamo, neprijetne slabosti, prav nič ne škoduje gosenici metulja mlečkarja; z velikim užitkom se pase gosenica na tej rastlini in je s to hrano prav zadovoljna.

Mravljina kislina je strup, ki se nahaja v koprivah, v čebelah in mravljah.

Medtem ko je učinek tega strupa na človeka prav neznan, saj povzroči pik mravlje le neprijetno srbenje in malenkostno vnetje, pa vpliva tem pogubonejše na žuželke, ki jih mravlje na ta način umorijo; nevaren je celo mravljam samim. Če dražimo večje število mravelj, ki smo jih zaprli v stekleno cevko, da brizgajo ta strup, potem poginejo v kratkem času od lastne zastrupitve.

Vendar pa poznamo živali, ki smatrajo živa bitja, proizvajajoča mravljina kislina, za posebno sladčico.

To je predvsem mravljina (neke vrste medved), ki se hrani skoro izključno z mravljami, termiti in ličinkami teh živalc. Če najde mravljišče, ga razkoplje z nohti prednjih šap in ko je dosti mravelj na kupu, povalja v to živo hrano svoj raskavi jezik in ga potegne, s stotinami teh žuželk pokritega nazaj v usta. Mravlje se ne prilepijo, kakor napačno pišejo, na jezik, temveč se zagrizajo v obrambi vanj s svojimi kleščami.

Kukavica si nabaše svoj želodeček, ne da bi jo ščegetalo po grlu, z gosenicami nekega prelca (metulja), ki imajo kakor koprive ostre dlačice, čebelar (vrsta ptice) pa si napolni golšo z živimi osami.

O smrtoglavcu (metulju) vedo povedati, da udre, privabljen od sladkega vonja medu, v čebelnjak in si pošteno privoščič sladke pijače, ne da bi se zmenil za pike njegovih hudih prebivalcev.



Zelo strupen je pik škorpiona; dovolj primerov poznamo, kjer je pik škorpiona povzročil pri človeku vnetje, vročino in omedlevico in zahteval zelo dolgotrajno zdravljenje. S poskusi na toplokrvnih živalih, katerim so vbrizgali nekoliko kapljic tega strupa, so dokazali resničnost te trditve. Pes, težek 15–20 kg, je v desetih urah poginil, ko so mu vbrizgali prav znatno količino tega strupa. Na prašičke, stonoge, pajke in žuželke učinkuje strup zelo različno. Nežni metulji, admiral, lastavičar in mlečkar so zelo občutljivi in poginejo takoj. Zelo čudno pa je, da so,

medtem ko odrasle zlate mimice, majski hrošči in rogači takoj podležejo strupu, njihove ličinke popolnoma neobčutljive. Pičene gosenice sviloprejke napravijo svoje kokone (iz teh izdelujejo svilo) brez napake in ni na njih videti nikakih poškodb od pika škorpiona, medtem ko odrasli metulji poginejo.

Najbolj znan primer neobčutljivosti napram strupu je neobčutljivost ježa napram strupu gadjega pika.

Često so opazovali boje med ježi in gadi. Čeravno zada kača ježu krepke ugrize, mu to prav nič ne škodi. Udobno leže, si izliže rane in se vrže ponovno v boj, končno zagrabí kačo pri glavi, jo zdrobi in celo polagoma pohrusta. Ta mali bodeči junak pa ne prenaša izvrstno samo strupa kač, temveč uživa brez škode tudi španske muhe (neke vrste hrošče); uživanje teh žuželk bi pomenilo za druga živa bitja nezogibno smrt. Tudi napram pruski kislini (strupu, ki se nahaja v mandljih) je neob-

čutljiv in je prenese tako količino, da bi samo petina na mah usmrtila štirikrat večjo mačko.

Atropin, strup, ki se nahaja v volčjih črešnjah, je za človeka smrtonosen. Ze 1 do 2 miligrama povzročita smrt; opicam pa prav nič ne škoduje, ravno tako ga prenese manjše množine konji in osli, prav nič pa ne vpliva na kunce, morske prašičke, podgane in golobe. Psi ga lahko zaužijejo do 1 grama.

Strihnin, tudi za človeka hud strup, prenese opice in morski prašički v veliki množini.

Miši, koze, ovce in konji lahko uživajo trolbeliko ali pasji peteršilj, s čigar neznanostno količino bi se človek kaj lahko zastrupil.

Naša juhina začimba, domači peteršilj, je smrtonosen strup za papige.

Iz teh primerov razvidimo, kako različno vplivajo strupi in strupene snovi na razna živa bitja.

Junaški ranjenec

Marki La Tour - Maubourg je bil v bitki pri Lipskem 1813 tako ranjen, da so mu morali nogo odrezati. Takrat je bila takšna operacija težka in bolestna, saj niso še poznali omamljenja in vojaški ranocelniki

niso bili kdo ve koliko obzirni. Toda marki je bil junak. Med tem, ko so mu rezali ud, se mu ni zganila niti ena mišica na obrazu. Še celo toliko moči je našel, da je potolažil svojega slugo, ki je ihtel ob njem:

»Nikar ne jokaj,« mu je velel, »poslej ti bo treba samo en škorenj čistiti.«

Z a s p r e t n e r o k e

Gozdni škrat

Vzemite okroglo škatlo iz lepenke in narišite nanjo gornji obraz. Nato narežite na drobno volnene niti ali rafijo in jih nalepite ali pa položite kar počez preko glave, na katero posadite pokrov kot klobuk ali pokrivalo in ga s klejem nalepite nanjo. V sredino tega pokrivala napravite dve luknjici, skozi kateri potegnite konjsko žimo, ki jo večkrat navijete v zarezo malega lesenega klinčka in krepko zavozlajte. Konjsko žimo malo ovlažite in pričnite gozdnega škrate na znan način vrteči. Pel bo, da bo veselje! Noben operni pevec ne zna tako! Zato brž napravite mlajšim sestricam in bratcem to zabavno igračko!



Kakšne so bile včasih ure?

Kdo od nas si ne želi lepe žepne ali zapestne urice? Skoraj gotovo pa jo marsikdo od vas že ima. Odrasli ljudje bi pa kar težko hodili po svojih poslih brez tega važnega časomerilca. V starih časih je bilo pa to čisto drugače, takrat so smatrali uro za najbolj redko dragocenost. Kako so forej nastale ure?

Najstarejši narodi so se ravnali po soncu: v starem Rimu so imeli **sončne ure**, ki so bile postavljene na vseh javnih trgih; razen tega so pa imeli še posebej v ta namen nastavljenega klicarja, ki je v določenih razdobjih glasno oznanjeval dnevni čas. Včasih seveda je bilo pa tudi slabo vreme, zakaj tudi na sončnem jugu ne sije vedno sonce. Takrat kajpada niso mogli videti sence, ki jo je metal kazalec sončne ure na ravno ploskev.

Tako je iznašel v Evropi, okoli 150 let po Kristovem rojstvu, neki Grk **vodno uro**, ki so jo pa poznali Kitajci že 3000 let. Ta ura je bila zelo preprosto sestavljena. Velika posoda z vodo je imela na dnu majhno odprtino, iz katere je v tenkem curku počasi odtekala voda. Posebno, tej posodi odgovarjajoče merilo je kazalo vsebino vode in pa tudi čas. Na enak način so napravili pozneje tudi **peščeno uro**. Te ure so tudi krasili z različnimi umetniškimi okraski; kalif Harun al Rašid, o katerem pripovedujejo toliko pravljic in pripovedk, je podaril cesarju Karlu Velikemu okoli l. 800. vodno uro z zelo umetnim mehanizmom. Ob vsaki uri se je odprlo na tej pripravi dvanajst vratc, iz katerih je prihajalo dvanajst jezdecev, ki so zaigrali viteško igro in nato zopet izginiili skozi vratca v notranjščino. Poleg tega so padale med bojno igro železne kroglice na neko pločevino in naznanjale z udarci število ur.

Okoli l. 1000. so iznašli **prve ure s kolesi, kolesjem, utežmi in kazalci**, ki so bile zgrajene na isti osnovi, kakor so naše današnje, samo da so bile precej okorne in niso šle preveč natanko. Toda zadostovale so vseeno, saj niso bili ljudje več odvisni od sonca, pa tudi stalne postrežbe ni bilo treba pri njih, kakor so jo potrebovale vodne in peščene ure; šle so mehanično naprej.

Prve ure so bile seveda zelo dragocene in so si jih mogli privoščiti le mesta in cerkve. V Franciji imamo še danes velike ure, ki so bile narejene okrog l. 1300. Leta 1500. je iznašel norimberški ključavničarski mojster Peter Henlein prvo **žepno uro**. Bilo je to nekaj posebnega, da je lahko človek nosil uro sam s seboj. Žepne ure so bile iz železa, pozneje so jih krasili z dragocenimi slikami. Izdelovali so jih tudi v obliki križev, jajc, želodov itd. Neki škof je dobil takrat v darilo uro, ki je bila tako majhna, da jo je lahko spravil v votel prstan. Nekdo drugi je zopet imel uro vdeleno v ročaj palice.



Bagata okrašena, pozlačena ekvatorska sončna ura. Augsburg, 1720. Na spodnji plošči večni koledar

Poslej se je širila urarska obrt preko vseh dežel in povsod so znašli kaj novega in izpopolnili staro obliko. Vedno pa so polagali veliko važnost na umetniško izdelavo in okrasitev. Izdelovali so stenske ure, ki so imele na kazalnikih naslikane pestrobavne pokrajinske slike; iz ene ure so skakali majhni možiči, ki so delali čudovito zavite kretnje. Iz druge je zopet zadonela godba, bile so to **prve ure z godbo**, ki so prišle zlasti do velike veljave za naših dedov in pradedov. Tudi žepne ure so imele mehanizme z godbo. V zbirki Amerikanca Pierponta Morgana je bila ura v obliki samokresa; iz cevi je vsako uro skočil ptiček in med frfotanjem s krili zapel drobno pesemco. Sicer pa imajo danes vsa večja mesta v Evropi svoje posebne muzeje za ure, kjer si boste lahko kdaj ogledali vse različne umotvore urarske obrti.

Plevel

Sredi vasj so stale tri hiše: Bevsarjeva, Škantlova, med obema Koširjeva. Pa je bilo že tako, kakor je pri sosedih navada: če Bevslja in Škantlja nista bili skregani, sta imeli gotovo kake račune s Koširjem. Če se z njim nista ravsali, sta se med seboj. Košir pa je bil poreden mož in je vedno miril babnici. Vedel je dobro, da bo prepir potem še hujši. In kadar sta se Bevslja in Škantlja kregali, oh, takrat je bil teater. Vsa vas se je do sitega nasmejala in kar je najvažnejše — zastonj. Kajti nista se častili samo z izbranimi imeni in priimki, o ne! Večkrat, da, skoraj vselej se je tako reč končala tako, da sta si segli tudi v lase, za uho, po nosu, po licu, kamor je že pač imela roka bliže. Prav gotovo se je ob takih prilikah vzel od nekod oča Košir in bodril zdaj eno zdaj drugo.

Lepega pomladanskega dne je sonce privabilo iz hiše Bevsarjevega mačka. Črn je bil, samo konec repa je imel bel. Pretegnil se je, zamahnil z repom in zamijavkal, ko je stopil pred hišo. Potem je odstopical proti Škantlu. Tam je ležala na tratji ogromna deska; na njej je zračila Škantlja pšenico. Črni muc je korakal naravnost proti pšenici. Dasi tako ležišče ni kdovekaj mehko, zleknil se je po žitu, kakor bi bila tam rahla pernica. Sonce je prijetno grelo, nekje je nekakšen ptiček evrčal drobno pesemco, mucek je zadovoljno predel na deski in se je zdaj pa zdaj prevrnil na levo in spet nazaj. Zelo lepo je bilo, oj! In bi te nebeške pomladne blaženosti ne bilo kmalu konec, če ne bi sama nesreča prinesla iz kuhinje matere Škantlje. Nosila je škof na glavi; pomije so bile notri. Pomije niso nazadnje nič čednega in je dala zato škof na glavo, da bi jih ne bilo treba gledati, če bi jih nosila v rokah. Komaj ji je noža stopila na vežni prag, je oko zagledalo črno liso na pšenici. Škof se je nervozno zazibal na glavi, mati je stisnila čelo in pomislila kaj bi tista reč mogla biti. Stopila je bliže in je rekla: »Š-š-š!« A tista črna stvar se je samo premaknila, zletela ni.

»Vrana ni«, je v mislih prikimala in prišla čisto k pšenici.

»Ježešmarička, maček je. Pa še Bevsarjev. Ti pošast ti —« in že je iskala kamen, palico ali kar bi že bilo; a je bil škof zelo postrežljiv in je materi zdrsnil z glave, jo opraskal po nosu in telebnil z vso močjo po mačku, ki pa ni čakal, da bi mu nerodni škof razbil glavo. Z enim samim skokom je odnesel mehke pete. Tista voda ali kaj je že bilo, se je zčila najprej po predpasniku in licu prestrašene gospodinje, kar je ostalo, pa po pšenici...

Škantlja je postala trenotek, dva — in ni vedela, ali bi prej otrsela moker predpasnik in krilo, ali bi morda lovila pšenico, ki jo je odnašala rjava luža s ploha. A se je spomnila na mačko in Bevslo in — uh — neznanška jeza je pretresla vse njene kosti. Pustila je žito in pomije in odvihrala naravnost pred dom zanikrne sosedo, da na njo in na njeno mačko nadlogo izlije vso svojo togoto. Bevslja je stala tisti hip na dvorišču in je ogledovala prazno vrečo, vso belo od moke. Hotela jo je izteptati in očistiti, pa se ji kar nekam ni hotelo. Počasi in previdno jo je pozibavala v roki; še celo majhno pesemco si je pela. Ko je tretjič preprijela vrečo in se pripravila, da jo končno vendarle začne iztepavati, je prihrumela po poti huda ura. Pesemca je utihnila, roka se je ustavila; Bevslja se je začudila, o zelo začudila. Premislila je, kaj je neki prineslo to Škantljo, nepotrebno nepotrebno. Saj, kar sta si imeli povedati, no, to je bilo že sinoči. Zaradi tiste piške je bilo, ki je zlezla skozi Bevsarjev plot in bi morda še kaj pozobala, če je ne bi Bevsar sam še pravočasno zapodil. Ne, to ni! O tem sta že govorili o, pa še kako. Vsa vas je bila za pričo. Ali je morebiti — čakaj, kaj bi še bilo? Morebiti zaradi Tončka tisto. Kamen je bil vrgel in bi lahko — nak, saj tisto še kamen bil ni; droben pesek je bil. Kaj more droben pesek; ponekod ga ponoči še v šipe mečejo. Bevslja ni našla ničesar, kar bi bilo vredno »razgovora«. Škantlja je bila postrežljiva in je zadevo lepo razložila, vse po vrsti; mič ni pridejala posebnega. Že koj za voglom je začela.

»Ti, ti, ti...!« Nekaj časa ni spravila več iz sebe, kakor tisti mežnar na prižnici iz Milčinskega povesti.

»Ti, ti, tista tvoja spaka, da, spak, spak...« in ji je zmanjkalo sape. Toda še preden je posegla Bevslja vmes, je zgrabila spet za besedo:

»Drži ga doma, zapri ga, v kamro ga zakleni, gnusobo nečedno!« Spet je zajela polna pljuča pomladanskega zraka. Sedaj jo je prehitela Bevslja.

»Le kar za jezik se primi, opravljivka, opravljivka...« se je razhudila in se je potegnila za čast svojih domačih. Menila je, da ima Škantlja v mislih njenega Tončka ali Jožka ali celo moža, Bevsarja — o kakšna neolikanost!

Škantlja še ni odnehala: »Mokra sem zaradi te mrcine« in je pomahala s predpasnikom, da so škropile rosne kapljice na lepo, belo lice matere Bevslje.

»Joj, 'mrcine' je dejala«, je z grozo pomislila mati Bevsarjeva in se je za pol koraka prestopila.

»Ko bi vedela, od česa je moj predpasnik moker«, je privoščila Škantlja in še bi se »razgovarjali«, če ne bi stopil k njima sosed Košir. Pomežiknil je, se potihlo zasmeljal in podražil, kakor je že bila njegova navada:

»Hgm, hgmh, ja, ja!« A ni našel pravega odgovora.

»Ti!«, je zavreščala Škantlja.

»Ti!« Bevslja se je obrnila proč.

»Ojeh, jezni?« je vljudno pobaral.

»Kdo te je vabil? Izgubi se!« je svetovala ona z mokrim predpasnikom.

»Delat pojdi, delat! Plevel mu raste, da se bo hiša izgubila v njem«, je povedala Bevsarica in je z vrečo zamahnila da se je zakadilo in je začela kašljati. Na, sedaj še kašelj. Pa prav sedaj, ko ima še toliko povedati. O ti dedec memarni!

»Res, res, res, plevete, plevete, pa se plevice kar ne vidijo iz njega.«

»A tako?« je pokimal Košir, dejal pa ni nič. »A tako«, je še enkrat pomislil. »Plevel oha!« in se je tiho izgubil, kakor je tiho prišel. To pa ni pomenilo nič dobrega.

»Jzc«, je zacmoknila Škantlja. »Nekaj bo naredil! Dobro, da mu nisem nič rekla!« Potuhnila se je in odšla.

»Naj!« je revsknila Bevslja in z neiztrepano vrečo odrinila v hišo.

Sosedu očitani plevel ni dal mirno spat. Resnica je, da je nekaj plevla na njegovih njivah; morda ga je sem pa tja kaka bilka več, ampak tako govoriti — ne, to je pa grdo, zelo grdo! Toliko plevla, da se bo hiša izgubila v njem! Kdo je pa to že slišal? Sicer pa — o, sicer pa... Košir je Košir in

mu Bevslja ne bo pravila o plevelu prav ničesar.

Tri dni je gruntal in tri noči, da bi jo zabrenkal babnici. Četrty dan je šele zgrabil pravo misel; tako imenitna misel je bila, da je še svoji ženi ni upal



povedati. Pomel je prijetno z rokami, porogljivo zakašljal: »Khgm, khkh« ter odropotal v zgornjo kamro, kjer je bilo v pisanih skrinjah spravljeno žito. Odprl je najmanjšo. V njej je bilo najslabše žito; mešanica, tako rekoč plevel.

»Fijuit«, je cmoknil in z vevnico nasul v veliko vrečo smetnjavega zrnja. Nato je stopil z njim po stopnicah in se v veži zadril:

»Hej, žena, Francek, Tonček, Mariček, Lojzek, Katrež! Takoj v hišo!« »Izbirali boste!« (Ampak ne mislite, da so bili ti-le Francek, Tonček in tja naprej do Katreža dečki! Ne, to so bile male deklice, ki jim pa dobri očka ni nikoli drugače rekel.) Še je odmeval očetov glas po prostrani hiši, ko so priteklo z mamico vred male hčerke in ubogljivo sedle za mizo pred velikanski kup žita, ki jim ga je nasula mogočna gospodarjeva roka.

»Žito na to stran, kokalj, pasje zelje, slak, osat, grašico in kar je še tega nebodigatreba — na to stran«, je odločil in z roko pokazal. Žena je že odprla usta na pol, da bi nekaj rekla, pa ni.

Po mehkem kupu so zabrodili mehki prsti in kupa je bilo vedno manj. Proti večeru je mož nasul polno sejavnico osata, slaka, zeljca in drugega snetja, mati pa pol vreče žita.

Noč je tiho zaplavala po vesoljstvu in pokrila sleherno stvar. Vse je spalo, vse počivalo. Le Košir je čakal. Ko je odbila ura polnoči, je prijel za sejavnico z osatom in odšel v gluho temo.

»Zdaj boš videla plevel«, je tiho in s smehljajem pomislil na hudobni jezik hudobne Bevsle.

Stopal je hitro; poti je bil vajen in ni se spotaknil, dasi ni videl niti roke pred seboj. Pri njivah se je ustavil. Nekaj črnega, dolgega in širokega je ležalo pred njim. Kakor bi velik človek sladko spal. Dobro jih je poznal — te božje njivice.

»Ta je Škantlova, ta Bevsarjeva, ta mojal« je kimal. Vse tri so se držale skupaj. In še druge so bile naprej.

»Naj ti dobro rodi in visok naj bo, da se ne boš videla iz njega ne ti ne tvoja hiša«, je stopil na Bevsarjevo prst in segel z roko v sejavnico. Tiho je padalo slabo seme v sočno zemljo. Dokler ni bila sejavnica prazna...

V vasi je bilo kakor je bilo: nič se ni premaknilo, nič se ni zgenilo, da bi bilo vredno »ovoric. Še Škantlja in Bevsarica se nista hoteli kregati. Čas je tekel tiho brez besed.

Le Košir se je sem pa tja zadovoljno nasmehnil, kadar je srečal Bevsarjevo gospodinjino. Njej je ob takih trenotkih kar groza zaprla usta in stran je pogledala kadarkoli ga je videla.

Dva, ki se sprehajata po vodi

O teh dveh živalcah se je zadnjič razgovarjal striček Tone s svojimi nečakj in nečakinjami, ko so počivali ob gozdnem ribniku, na čigar gladini so se sprehajali roji vodnih drsalcev.

»Ali vidite, da so mesta, kjer se dotikajo nožice teh živalc vodne

»Ne bo več dolgo, pa bo nekaj«, je vselej dejala.

Pomlad se je počasi umikala poletju. Košir je s skrbjo pogledoval na njive. Na Bevsarjevi bi moralo biti že vendar bolj gosto žito. Pa nič! Narobe, precej redko je bilo, lepo zeleno, kakor še nikoli. In zraven na tisti, ki je njegova — ali niso že nekako prevelika zelena ta peresca? Ali je to pšenica?

Košir je pogladil desno lice z levo roko; nič ni rekel. Stopil je k njivi in natančno pogledal, natančno, jako natančno! Videl je nekaj, kar še ni nikdar: po vsej dolgi njivi samo plevel, osat, pasje zeljce, slak, grašica, kokalj. Le plevel, le plevel...

Vnelo se je po vasi; nekaj se je s truščem premaknilo:

»Košir se je zmotil!«

»Grozno zmotil!«

»Zmotil?«

»Bevsarici je hotel nasejati plevela, pa —«

»— pa?«

»— pa ga je sebi! Zamenjal je njivi, ker je delal hudobijo ponoči!«

»Ho, ho, ho!«

»Ha, ha, ha!«

Vsa vas se je smejala. Najbolj seveda Bevsarjeva.

»Plevel, hihih, plevel, plevel mi je hotel nasaditi, hihih! Pa ga je sebi, hihih!« Smejala se je, smejala, da jo je kar bolelo. Hudo bolelo. Pa ni hotelo nehati. Nazadnje se ni več smejala in so poslali po zdravnika, ki je rekel da mora dva tedna počivati v postelji, ker se je nekaj premaknilo.

»Nekaj je pa le dobila«, se je naposled smejala še Košir.

površine, nekoliko vtisnjena. Vodna površina je namreč podobna prožni kožici, ki je do izvestne meje precej raztegljiva.«

»Površinsko napetost imenujemo ta pojav, striček,« se je oglasil mali vsevedež Janko. »Če položimo šivanko plosko na vodo v plitvo posodo, se ne potopi — seveda, če ravnamo previdno! Tudi šivanka napravi zaradi svoje teže prav neznatno vdolbino v površino vode.

To vam lahko doma nazorno poka-
žem!« In ko je seveda Janko vse
povedal, kar je vedel, so hoteli tudi
ostali prispevati pogovoru s svojim
znanjem.

... lahko pa tudi potreseš drobna
peščena zrnca na vodo! Mnogo jih
bo ostalo na površini!«

»...tudi drobne vodne kapljice
lahko z roko brizgnemo po povr-
šini: veliko jih bo podrselo po gla-
dini vode kakor po trdni ravnini!«

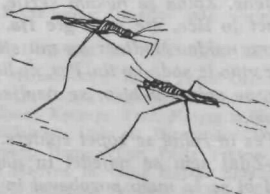
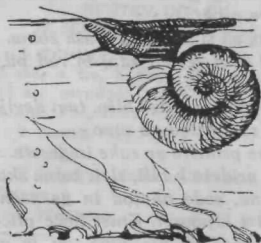
Ko so bili otroci pri kraju s svo-
jim pripovedovanjem, je rekel stri-
ček Tone:

»Kožica na površini vode je tako
trdna, da drži te živalce na gladini
in se ne morejo potopiti. Gladina
vode pa vzdrži še veliko večje ob-
remenitve... le pogledjte tamle!«

Striček je pokazal na v o d n e g a
p o l ž a, ki je nedaleč od brega z
navzdol obrnjeno hišico in navzgor
naperjenim plazilnim podplatom
počasi drsal pod vodno gladino, ka-
kor da bi se plazil po stekleni šipi.

»Če vidimo to prvič, odpremo na
stežaj oči in usta, kakor vi sedajle,«
je podražil striček svoje mlade pri-

jatelje in je ogledoval smehljajoč se
začudene obraze. »Pa to ni nobena
posebna umetnija, ki jo dela pol-
žek; to čarovnijo zna vsa velika dru-



žina sladkovodnih polžev, vse ve-
like in majhne vrste teh vodnih ži-
valc...«

»Čudno je pa to vendarle,« je re-
kel Janko, »jaz kaj takega ne bi znal
napraviti!«

O predrznem ptiču

V vasi za hribom je živel kmet,
ki je spodil svojega psa, ko se je
postaral, od hiše, češ, da ga več ne
potrebuje. Pes je tekel na ravno po-
lje, da bi lovil miši.

Na polju pa sreča ptico žolna,
ki brž sklene s psom prijateljstvo
in ga vzame k sebi.

»Lačen sem«, ji potoži pes.

»Pojdi z menoj v vas,« mu pravi
žolna.

»Tam je imenitno ženitovanje,
bova že kaj dobrega dobila.«

In gresta.

Ko prideta v vas, kjer so ženito-
vali, zleti žolna v hišo in začne le-
tati nad mizami sem in tja.

Svatje so bili seveda vsi hudi,
vsak zgrabi, kar mu je prišlo pod
roke, in zažene v ptico. Tako so
vse, kar so imeli jedil, zmetali po

hiši in pod mizo. Pes pa se v tem dirindaju, ne da bi ga kdo videl, splazi v hišo, zleze pod mizo in se najé do siteda. Potem pa se hitro pobere proč.

»No, ali si sit,« ga vpraša žolna.

»Sit sem že, ali zdaj bi rad pil,« odgovori pes.

»Pojdiva v drugo hišo, tam devlje kmet ravno sod na pipo.«

In se primeta za roke in gresta.

Ko prideta k hiši, zleti žolna skozi okno, sede na sod in ga začne sekati s kljunom. Kmet hoče ptico ubiti, vrže za njo pipo, ali je ne zadene. Žolna se nekam skrije, in kmet jo išče, gre sem, gre tja, ali je ne najde. Medtem pa mu steče vse vino iz soda na tla. Pes, ne bodi len, se splazi v hišo, se napije in zbeži.

Pes in žolna se zopet snideta.

»Zdaj sem se najedel in napil, rad bi se še malo pozabaval in bil vesel.«

»Prav je tako,« reče žolna.

Kar zagledata dva hlapca, ki sta mlela moko. Žolna skoči brž prvemu hlapcu na rame in ga kljuje v lica. Drugi hlapec pa hitro zgrabi palico, da bi ptico ubil. Zamahne in udari na vso moč svojega tovariša. Pes pa se od samega smeha valja po tleh.

Letita nato žolna in pes na ravno polje. Nasproti jima pride kmet z vozom. V mesto pelje lonce na prodaj.

Urno zleti žolna konju na glavo in mu hoče oči izključvati. Kmet priteče z bičem, da bi žolno ubil. Žolna uide, skoči na voz, skače po loncih sem in tja in frfota s perutnicami. Kmet z bičevnikom za njo, mlati po vozu, da je razbil vse lonce in je same črepinje pripeljal v mesto.

Pes pa je od smeha počil.

IZ MLADIH PERES

NEPOZABNEMU
VITESKEMU KRALJU ALEKSANDRU I.
ZEDINITELJU V SPOMIN
(9. X. 1934 — 9. X. 1935)

Kako pri nas je prazno vse,
ko Tebe ni, Pokojnik blagi.
Srčé boli nas in solzé
peko nas grenke, vroče...
Sovragi so Te umorili,
da zlem strastem bi ugodili.
A niso mislili na nas,
ki plakamo za Tabo v bridki čas.
Oj, bratci, sestrice, ne pozabite,
kaj bil za nas je rajni Kralj...
In kaj nam je naročil v oporoki,
ki nam jo je v spolnitev dal.

Mi vsi smo steber neomajni...
Mi vsi smo — Jugoslavija,
tako dejal je Kralj pokojni
in to naj vsem poslej velja:

Ne zabijmo krvi prelite,
ki v naša srca se je pretočila,
da nam je domovino odrešila.
Čuvajmo Jugoslavijo!

T. S.

KDO TE JE REŠIL, O NAROD?...

Kdo te je rešil okovja in ječe,
kdo te otel je strašne zveri,
ki se ob tvojem trpljenju naslajala je
in pila ti kri?

— — — — —
Narod, tega ne zabi nikoli,
da On nas je rešil pogina,
On združil je narode tril!
Zato naj spomin nanj
v srcih Slovencev večno živi!

Baziljina

ZASTAVICE ZA BRIHTNE GLAVICE

1.

KVADRAT

	1	2	3	4
1	E	E	E	E
2	I	I	L	L
3	M	N	O	O
4	R	R	T	T

Vodoravno in navpično:

- časovna enota,
- arabski knez,
- moško ime,
- ptica.

2.

DOPOLNILNICA

- AL moško ime,
 . AL vrh v Julijskih Alpah,
 . . AL evropska država,
 . . . AL prst,
 AL del noge,
 AL metulj.

Namesto pik vstavi črke:

A A A C C D E E I I
 I I J J J J K M O O
 O O P R S T T V Z Z

3.

BESEDNICA

Iz črk

aaaaadeeggiiikkllllm
 oooooopprrrrrsstttvv
 sestavi osem besed, ki pomenijo: 1. obrtnika, 2. žensko oblačilo, 3. glasbilo, 4. merilo, 5. utrdbo, 6. hrup, 7. rastlino, 8. povodno žival.

Če odpahneš vsaki teh besed zadnji dve črki, dobiš nove besede, katerih zadnje črke dadó ime mesca.

4.

IZLOČILNICA

Abel, sedež, rana, krik, Sonja

(Črtaj v zgornjih besedah po dve črki, tako da ti ostane pregovor!)

5.

POSETNICA

I. C. LISTER

Dunaj

Ugotovite poklic tega gospoda!

REŠITEV UGANK

IZ SEPTEMBRSKE ŠTEVILKE:

1. Križaljka: vodoravno: 1. da, 3. selo, 5. sad, 6. trn, 8. Ema, 10. Lea, 11. ogel, 12. as; navpično: 1. ded, 2. alt, 3. Samo, 4. orel, 5 se, 7. na, 9. aga, 10. les.

2. Enačba: (Beg — g) + (os — s) + grad = Beograd.

3. Pregovor: Zrela hruška sama pade z drevesa.

4. Zložilnica: 1. Sabina, 2. imetje, 3. mornar, 4. osmica, 5. Naprej, 6. Jernej, 7. enajst, 8. namera, 9. kapela, 10. občina.

5. Črkovnica: Čuvajmo naše morje!

VSE UGANKE SO PRAVILNO REŠILI:

Ida Majcenovič, Mirko in Franci Ostrožnikova in Lojzka Žagarjeva, Celje; Milena Kokotec, Kočevje; Ivan, Marjan in Matko Svöljšakovi, Dob pri Domžalah; Vlasta Bergant, Drago Vičar, Pavla Vrhunc, Jerica Medved in Lojze Bizjak, Ljubljana; Ljuba Zanožnik, Bogdana in Samo Pečar, Lidunka Dernovšek, Vida Likar in Zvonko Jenko, Maribor; Zorica Ahačič, Novo mesto; Deško vzgajališče, Ponoviče pri Litiji; Alenčica Šega, Radovljica; Zlatica Jug, Stundenci pri Mariboru; Dora Ivanc, Sodražica; Živko Rapè, Šenčur pri Kranju.

NAŠE NAGRADE

Zreb jih je takole naklonil našim pridnim ugankarjem:

1. Alenčica Šega iz Radovljice prejme: E. Gangl: Zbrani spisi, V. zvezek.

2. Mirko in Franci Ostrožnikova iz Celja dobita: Ivan Lah: Češke pravljice.

3. Zorica Ahačič iz Novega mesta prejme: A. Rapè: Mladini, VI. zvezek.

4. Ljuba Zanožnik iz Maribora dobi: Korban: Vitomilova železnica.

5. Živko Rapè iz Šenčuja pri Kranju prejme: Komanova: Narodne pravljice in legende.

STRIC MATIC S KOŠEM NOVIC

Največjo knjižnico o svetovni vojni imajo v Žižkovu v Pragi. Knjižnica ima 25.000 velikih zvezkov; v njih ne berete drugega kakor o dogodkih tik pred svetovno vojno in med njo.

Dne 31. julija 1935. je bilo na Francoskem 2.009.777 radijskih naročnikov, to se pravi, vsak 20. Francoz ima radio-aparat. V enem letu je število naročnikov naraslo za pol milijona.

Najvišji telefon na svetu je na gori Elbrusu (5597 metrov) v Aziji. Da so ga mogli delavci postaviti tako visoko, so se naravnost junaško borili z vsakršnimi zaprekami, saj so morali plezati na mogočno goro in se upirati megli, nevihtam in snežnim metežem. Večkrat so bili v nevarnosti za življenje. Naposled so srečno prestali vse nevarnosti. Zdaj je orjaški Elbrus poln barak in taborišč, ki imajo 15 telefonskih naprav. Pot od vznožja Elbrusa do vrha meri 110 kilometrov. Ob tej poti so postavili 2000 brzozajavnih drogov in porabili so 250 km brzozajavne žice.

Ta mesec praznuje stoletnico rojstva znameniti francoski skladatelj C. Saint-Saëns (rojen l. 1835. v Parizu), ki je znan posebno po svoji operi »Samson in Dalila«. Bil je najpomembnejši skladatelj svojega časa in je uglasbil nešteto del. Saint-Saënsu je v zgodovini francoske glasbe zagotovljeno trajno častno mesto.

Belgija bo v kratkem izdala žalno znamko s sliko tragično preminule kraljice Astride. Čisti dobiček pojde v sklad lige proti tuberkulozi. Tudi naša država je izdala ob obletnici smrti našega nepozabnega kralja Aleksandra I. žalne spominske znamke.

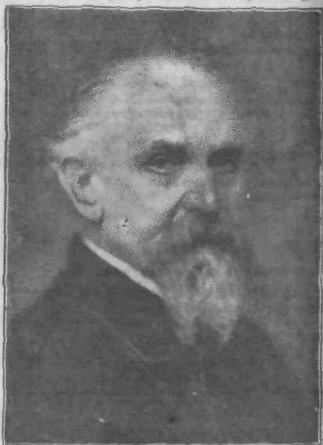
V Oreli (država Ontario, Amerika) je umrl prvi človek, ki je zavpil »halo« v telefon. Bil je sodelavec izumitelja telefona Grahama Bella. Pri poskusih s prvim telefonskim aparatom je imel nalog, poklicati Bella po telefonu. Zavpil je »halo« in pri tem je ostalo do današnjega dne.

Wesermündski parnik »Fridericus Rex« je na svojem zadnjem lovu uplenil 100 centov težkega kita. To je največji kit, ki so ga kdaj ujeli v Severnem morju. V njegovem želodcu so našli 5 centov slanikov.

Najmanjši motor na svetu je izdelal študent moskovskega zavoda za kovine v Rusiji Jurij Jurenin. Moral se je pošteno truditi, da je spravil skupaj to igračko iz lahke kovine. Njegov motor ni večji od mesarske muhe, tehta pa samo 37 stotink grama. Navzlic temu je motor sestavljen iz 31 delcev, goni ga lahko štirivoltna baterijica žepne svetiljke; deluje pa brezhibno. Konstrukter je imenoval svojo igračko motor z dvema mušjima silama.

V Južni Ameriki živi žaba, ki brez vzroka napada ljudi, jih ogrize in odskaklja tako hitro proč, da jo je skoraj nemogoče ujeti. Njen ugriz je dokaj nevaren.

76leten je preminul v Pragi starešina naših upodablajočih umetnikov, kipar Alojzij Gangl. Pokojni mojster, rojen v Metliki, učitelj na nekdanji ljubljanski obrtni šoli, je ustvaril več priznanih umetnin, tako spomenika Vodnika in Valvasorja v Ljubljani, Kristovo vstajenje za Strossmayerjevo katedralo v Djakovem, Prešerna v ljubljanskem muzeju, alego-



rične figure na opernem gledališču itd. Mnogo odličnih njegovih del je v zasebni lasti na Dunaju in v Pragi. Slava mojstrovedu spominu!